

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

(Μνημεῖα ἀγιολογικά) *Εἰρημολόγιον ἐκδιδόμενον ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Δεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου τῆ συνεργασία Σπυριδωνος μοναχοῦ Λαυριώτου* (τόμ. 9 τῆς ἀγιορειτικῆς βιβλιοθήκης), Chennevières-sur-Marne, l' Ermitage 9, Rue du Pont, 1932, 8ον μέγα, σ. ε', 267.

Ἀπὸ τοῦ 1915 ὁ σεβ. συνεδέθη πρὸς τὸ ἅγιον Ὅρος καὶ διὰ τοῦ συναδέλφου κ. *Σπυριδωνος Καμπανίου Λαυριώτου* εἰσήχθη εἰς τὴν Λαυριωτικὴν κωδικολογίαν ὡς καὶ διὰ τοῦ μακ. *Ἀρκαδίου Βατοπεδινοῦ* εἰς τὴν Βατοπεδινήν. Ὁ ἀκριβῆς ἔλεγχος τῶν τετυπωμένων ἀπὸ τοῦ 1924—1925 καταλόγων τῶν χειρογράφων κωδίκων τῶν δύο πρωτεύουσῶν τοῦ Ἄθου μονῶν δαπάναις ξένων Πανεπιστημίων θὰ ἦτο ἰσοδύναμος πρὸς νέαν περιγραφὴν τῶν κωδίκων· διὸ καὶ ἐναρξάμενος καὶ πού δημοσιεύσας δείγματα ἀπεδυσπέτησα πρὸς τὸν κάματον¹. Καρπὸς τῆς ἀπροσδιονύσου συναλλαγῆς καὶ συσπειρώσεως (μᾶλλον συσπυρώσεως) ὀνήσιμος διὰ τὸν σεβ. *Σωφρόνιον*, καὶ ἀμητὸς δαημιέστατος ὑπῆρξε τὰ παρὰ τοῦ γέροντος *Σπυριδωνος* προσκομιζόμενα αὐτῷ ἀδιαλείπτως ἀντίγραφα πιστὰ ἢ ἄπιστα (ἀδιαφόρως) ἀκολουθιῶν ἱερῶν ὄσφ καὶ παλαιάτων, ἀλλ' ἐκ νεωτάτων κατὰ προτίμησιν λαμβανόμενα κωδίκων. Μῖτος Ἀριάδνης πρὸς τὴν ἀνεκδοτολογίαν καὶ ὡς θεόπεμπτος χειροαγωγὸς ἐχρησίμευσεν αὐτοῖς πῖναξ τις ἐκτεταμένος τοῦ καταλόγου τοῦ μακ. *Χρυσσοτόμου Λαυριώτου*, ὃν ἐκρίναν ἀνάξιον νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τοῦ τύπου, καὶ κατεσκεύασαν τὸ κακότεχνον συνονθύλευμα, τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας». Μετὰ τὴν ὑποπτον ἀντιγραφὴν τῶν οὐτως ἄνακαλυφθεισῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ὁ κλεινὸς ἀπογραφεὺς χάρειν εἰπὼν δυσξυμβλήτοις Λαυριωτικοῖς κώδιξιν, ἐτράπη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μακ. παπᾶ Χαρίτωνος ἐν Κausοκαλυβίοις περιωζομένων².

1. Τὸ μωρὸν ἄλας κτλ. Θεσσαλονίκη 1933, σ. 14—17.

2. Βλ. εἰς τὸν Κατάλογον τῆς Σκήτης τῶν Κausοκαλυβίων, τὸ β' μέρος, ἐνθα λεπτομερῶς περιέγραψα τὴν ὄντως ἀσκητικὴν τοῦ αὐτοματοῦς πνευματικοῦ βιβλιοθήκην. Ὁδτος ὑπῆρξεν, ὡς γράφω ἐκεῖ, μοναδικὸς συλλέκτης ἀκολουθιῶν, ὄνομα καὶ πρᾶγμα *φιλακόλουθος*.

Ἐνταῦθα ἀνεκάλυψεν ἴσως μὲν παλαιὰς ἢ καὶ νέας (ἀδιάφορον δι' αὐτὸν) ἀκολουθίας, ἀλλ' εἰς νεώτατα χειρόγραφα τοῦ ΙΘ'—Κ' αἰῶνος καὶ λίαν εὐανάγνωστα, καὶ αὐτὸ τῆς προσφυγῆς εἰς τὰ Καυσοκαλύβια τὸ κέρδος. Πρὸς τούτοις καὶ δύο παμμέγιστοι κώδικες (Κ' αἰῶνος) τοῦ μακ. *παπᾶ Μεθοδίου* παραδοθέντες παρ' ἑμοῦ τῷ τιμῷ συναδέλφῳ, ἵνα βοηθήσωσιν αὐτῷ, διαπραγματευομένῳ μετὰ τοῦ κ. *Μιχ. Σαλιβέρου* ἀνακαθαραμένην τῶν Μηναιῶν ἔκδοσιν, ἐσπαράχθησαν ἀνηλεῶς πρὸς συμπλήρωσιν τῆς συλλογῆς τῶν ἀθησαυρίστων ἀκολουθιῶν τοῦ σεβ. ἐρημίτου τοῦ Ermitage, καὶ ἦν οὕτως οὗτος ἀναγγέλλει τῇ Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ αὐτοθαυμαζόμενος: «...ὄλη ἢ ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως μεθ' ὑπομονῆς καὶ ἱεροῦ ζήλου προετοιμασθεῖσα...ἐργασία μου εἰς πολλοὺς τόμους περικλειομένη, θὰ χρησιμοποιηθῆ καταλλήλως καὶ θὰ τεθῆ ὡς εἰσηγητικὴ βᾶσις πρὸς ὀδηγίαν τῆς ἐπιτροπῆς... τὸ παρασκευασθὲν τοῦτο ὑλικόν, ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀσφαλῆ τῶν ἱερῶν βιβλίων ἐπιδιόρθωσιν καὶ ἀποκατάστασιν συνελέγη ἐκ 300 μελετηθέντων κωδίκων...»¹ καὶ περαινὼν γράφει: «ἔπρεπε πρὸς ἀντιμετώπισιν ὄλων τῶν δυσχερῶν τούτων προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσι τὸ ἀπαραίτητον προκαταρκτικὸν θεμέλιον τῆς ἀνακαθάρσεως τῶν ἱερῶν βιβλίων νὰ ἀφιερῶσω εἴκοσιν ὀλόκληρα ἔτη, καὶ τὸν πλούσιον τοῦτον ἀμητὸν ἐπιθέτω σήμερον ἐν ψυχικῇ ἀγαλλιάσει εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀγίας μου μητρὸς Ἐκκλησίας, ὡς οἰκεῖον κόσμον, ὡς κληρονομίαν αὐτῆς ἀναφαίρετον...»². Καὶ ἐνῶ διακηρύττει, ὅτι περισυνέλεξε ἐκ τῶν διαφόρων βιβλιοθηκῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ὅλον τὸν ἐν χειρογράφοις εὐρεθέντα ἀνέκδοτον ποιητικὸν πλοῦτον τῶν ἀρχαίων καὶ μεγάλων ἐκκλησ. ποιητῶν, ὃν κατὰ τὴν τάξιν τῶν Μηναιῶν κατέταξεν εἰς τόμους τέσσερας, ὅσοι ἀπαρτίζουν τὰ Λειτουργικὰ βιβλία ἤτοι 12 τόμους τῶν Μηναιῶν καὶ τρεῖς τῶν λοιπῶν Τριφθίου, Πεντηκοσταρίου καὶ Παρακλητικῆς»³, ἥτις κατὰ τὰ συμφραζόμενα ὑπονοεῖται ὡς ἐτοίμη καθ' ὅλα, «πολύτιμον καὶ περισπούδαστον ὑλικόν», ἵνα χρησι-

1. Ἀπάντησις πρὸς τὸν Οἰκ. Πατριάρχην (20 Δεκ. 1932) ἐν Ῥωμανῷ τῷ Μελωδῷ, τόμ. Α', Παρίσιος 1933, σ. 358.

2. Αὐτ. σ. 359 καὶ σ. 364. «σκοπὸς τῆς τοιαύτης πολυχρονίου, ἐπιπόνου καὶ πολυδαπάνου συλλογῆς τιμῶν (sic) ἦν νὰ περισώσω... καὶ κληροδοτήσω εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ ἀνήκον αὐτῇ ἱερὸν θησαύρισμα» (γράφει πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἔκδοσιν τῶν Ἐκκλ. βιβλίων μητροπ. ἁγίου Τραπεζοῦντος *Χρῦσανθον*).

3. Αὐτόθι σ. 364.

μεύση και ὡς βοηθητικὴ στερεὰ βάσις και πηγὴ πλουσία εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τμημάτων τῶν λειτουργικῶν βιβλίων...», και ἐνῶ ἐπιμένει, ὅπως πρὸ παντὸς προηγηθῆ ἡ ἔκδοσις τοῦ ὑλικοῦ τούτου: «ἐπιμένω και θὰ ἐπιμένω νὰ δημοσιευθῆ πρὸ παντὸς ἡ παροῦσα συλλογὴ ὡς ἀσφαλὴς ὁδηγὸς εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις ἔχουσα πρόχειρον τὸ ἐν λόγῳ ὑλικόν...θὰ κρίνη εὐχερῶς ποῖα τὰ ἀντικαταστάσεως χρῆζοντα και ποῖα θὰ συμπληρώσωσι τὰ ἐν τοῖς ἐντύποις ἐλλείποντα»¹, ἐνῶ, ἐπαναλαμβάνω, διαρρηθῆν διακηρύττει ταῦτα, εἶτα οἶονεὶ ἐπιλαθόμενος τούτων παρακατιῶν γράφει ἀπροκαλύπτως: «ἐν μόνον ἀπομένει, ἡ παραβολὴ μόνη τοῦ ἐγκριθησομένου κειμένου τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἡ ὁποία θὰ συντελεσθῆ ἐντὸς ὀλίγου διαστήματος. Καὶ ἐγὼ μὲν θὰ ἀναλάβω τὴν ἀντιπαραβολὴν τῶν βιβλίων πρὸς τοὺς ἀρχαίους και πολυτίμους κώδικας τῆς ἔθν. βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, ὡς και τοὺς ἀγιορειτικούς ἀρχαίους κώδικας διὰ τῶν δύο φιλοτίμων και ζηλωτῶν ἀγιορειτῶν γερόντων **Ἀρκαδίου** και **Σπυριδωνος** τοὺς ὁποίους ἡ ὑμετέρα θειοτάτη Παναγιότης διὰ γράμματος Αὐτῆς θὰ ὑποδείξῃ ὡς εἰδικούς παρ' ἐμοὶ συνεργάτας, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ δώσω τὰς ἀπαραιτήτους ὁδηγίας...»² και αὐθις περὶ τῶν αὐτῶν: «οὔτινες θὰ μελετήσωσι τοὺς κώδικας, οὐκ αὐτοῖς θὰ ὑποδείξω και τὸ σύνολον τῶν γραφῶν, δι' ἐμοῦ ἀρμοδίως κατατεταγμένων, θὰ ἀποστέλλεται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω»³. Θεέ μου! «ὁ δραττόμενος σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν». Πῶς συμβιβάζονται τὰ πρῶτα πρὸς τὰ ὕστερα; και πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκδοθῆ δαπάναις τῆς Ἐκκλησίας ὑλικὸν τοιοῦτον ἐκ νεωτάτων μὲν κωδίκων κακῶς ἀντιγεγραμμένων, ἀνεὺ δὲ ἀντιπαραβολῆς πρὸς ἄλλους κώδικας και κριτικῶς ἀνεξέρογαστον και ἐν γένει ὑπόπτου προελεύσεως; τοῦθ' ὅπερ ὁμολογεῖ και αὐτὸς οὗτος, ἐφ' ὅσον ζητεῖ και αὐθις ἐπικούρους πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο και διὰ τῶν ἐξῆς: «διὰ τῶν τοιούτων πολυετῶν ἐρευνῶν συνεπληρώθη ἡ ὅλη ἀπαραίτητος προκαταρκτικὴ ἐργασία διὰ τὸ ἔργον ἡμῶν. ὑπολείπεται ἐν μόνον, ἡ τοῦ κειμένου τῶν ἕμων, ὅσοι θὰ παρκα-

1. Αὐτ. 365 πρβλ. και 360. ταῦτα γράφει πρὸς τὸν πατριάρχην ὁ σεβ. ἐπαναλαμβάνει και πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς και ἀποφαντικῶς ἐπιμένει: «ἄλλον τρόπον ἀπαρχῆς τοῦ ἔργου δὲν βλέπω, οὐδὲ στέργω νὰ θυσιάσω πολυετεῖς κόπους διὰ τῆς παροχῆς τμημάτων μόνον τῆς ἐργασίας μου. Ἄξιῶ διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς νὰ δημοσιευθῆ ἀκεραία» αὐτ. σ. 365.

2. Αὐτ. 361, ἐν τοιούτοις καίτοι 20ετίαν κατηγάλωσεν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναδείξῃ καλὸν τοῦλάχιστον ἀπογραφέα τὸν κλεινὸν και ζηλωτὴν αὐτοῦ μαθητὴν.

3. Αὐτ. σ. 367.

μείνουν ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει κριτικὴ ἐργασία ἐπὶ τῇ βίβασι τῶν δοκιμωτέ-
ρων καὶ ἀρχαιοτέρων κωδίκων...»¹. Ἴδου μία εἰλικρινὴς ἐξομολόγησις,
ἣτις τιμᾷ τὸν σεβ. καὶ ρίπτει ἀπλετον φῶς εἰς τὴν ὄλην ὑπόθεσιν.

Παρουσιάζεται δὲ ἡ ἀφορώσα τὸν σεβ. ὑπόθεσις ὡς ἑξῆς: Ὁ τὸν
οἰκουμενικὸν νῦν κλεῖζων θρόνον σεπτὸς πατριάρχης κ. **Φώτιος** στοι-
χῶν τῇ τῆς Ἐκκλησίας διηνεκεῖ μερίμνη καὶ ζωηρὸν ὅσον καὶ πα-
λαιὸν αὐτῆς ἐκπληρῶν πόθον ἐξελέξατο ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ σεβ.
μητροπολίτου Τραπεζοῦντος κ. **Χρυσάνθου** Εἰδικὴν ἐπιτροπὴν κα-
ταρτισθεῖσαν οὕτω: ὁ μητροπολίτης Κασσανδρείας κ. **Εἰρηναῖος**, οἱ
κ.κ. **Ἀμίλλας** **Ἀλιβιζάτος** καθηγητῆς, **Μαν. Γεδεῶν** ἀρχων μέγας
χαρτοφύλαξ, **Παν. Τρεμπέλας** ἱεροκῆρυξ τῆς «Ζωῆς» καὶ ὡς εἰσηγη-
ταὶ ὁ κ. **Ἐμμ. Παντελάκης** γυμνασιάρχης καὶ ὁ σεβ. πρ. Λεοντοπό-
λεως **Σωφρ. Εὐστρατιάδης**. Οὗτος ἐναβρυνόμενος γράφει ἀπαντητι-
κῶς εἰς τὸν πατριάρχην: «ἐκ τῆς συνθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς κατανοῶ,
ὅτι τὸ βῆρος τῆς πολυσυνθέτου ταύτης ἐργασίας ἐκληρώθη εἰς ἐμέ,
καὶ χαίρω δι' αὐτό»². Θέλων δὲ νὰ ἐπιδείξῃ σοβαροφάνειαν ὑποβάλ-
λει τὰς ἑαυτοῦ σκέψεις (ἐν 11 κεφαλαίοις) «προγραμματικῶς», γενικό-
τητας καὶ κοινοτοπίας, αἵτινες μυριάκις ἔχουσιν ἐπαναληφθῆ. καὶ ἐνῶ
πρόκειται οὐχὶ περὶ φιλολογίας ἐκκλησιαστικῆς, ἀλλὰ περὶ ἐκδόσεως
λειτουργικῶν βιβλίων, ἀποκαθισταμένων εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν μορ-
φήν, καὶ ἐξοστρακισμένων τῶν κηρῶν, αἵτινες τῷ χρόνῳ εἰσεχώρη-
σαν παμπληθεῖς ἐν αὐτοῖς, προτείνει ὡς ἀπαραίτητον νὰ ἐκδοθῆ ἢ εἰς
χεῖρας αὐτοῦ ὑπάρχουσα ἐκκλησ. ποιήσις. «ἵνα ἔχωσι ταύτην πρόχει-
ρον καὶ μελετήσωσιν ἰδιαίτερος πάντα τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν κτλ.»
καὶ παρακατιῶν «συμφέροι πρωτίστως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πρέπει νὰ
τεθῆ ὡς ὄρος ἀπαραίτητος εἰς τοὺς ἐκδότας ν' ἀναλάβωσι καὶ τὴν
ἐκδοσιν... τοῦ βασικοῦ ὕλικου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτροπὴ θὰ ἐργασθῆ»³.
Ἡ Ἐπιτροπὴ τότε ἐξήτησε δεῖγμα ἐκ τῆς κολοσσαίας ἐργασίας, καὶ
δὴ ἐκ τῶν Μηναιῶν τὸν Σεπτέμβριον καὶ ἐκθεσιν περὶ τῆς ὄλης
ἱνεκδότου ὕλης⁴ καὶ ὁ σεβ. ἀποστέλλει τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου
Θεοδότου ἐπισκόπου Κυρηνείας δημοσευθεῖσαν ἐν Κύπρῳ καὶ δοκί-
μιον περὶ τοῦ ἑορτολογίου (ἄλλ' ἀντ' ἄλλων δηλ.)⁵, δηλώσας ἅμα ὅτι

1. Αὐτ. σ. 366. Τί δ' ὑπονοεῖ διὰ τῶν ἑξῆς ἀντιφατικῶν: «ἡ νοσηρότης..
εἶναι τόσον ἐκδηλος καὶ ἀδηλος καὶ δυσδιόρατος, ὅσην (sic) οὐδεὶς δύναται
νὰ φαντασθῆ» σ. 357 πρβλ. καὶ 360.

2. Ρωμ. Μελωδὸς Α' σ. 358. 3. Αὐτ. 360.

4. Αὐτ. σ. 362-3. 5. Αὐτ. σ. 364.

«θὰ ἀκολουθήσῃ ἀμέσως ἡ ἔκδοσις τοῦ ἀπαραιτήτου ὑλικοῦ πρὸς ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς»¹. «ὧδινεν ὄρος καὶ ἔτεκε μῦν!» εὐρισκόμεθα, ὡς ἀπεδείχθη, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου. Ὁ σεβ. οὐδεμίαν κριτικὴν ἐργασίαν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ, ἐφ' ὅσον δλόκληρος ὁ ἀθησαύριτος πλοῦτος αὐτοῦ προέρχεται ἐκ κακῶν ἀντιγράφων. Ἡ Ἐπιτροπὴ πεισθεῖσα περὶ τῶν ἰδιοτελῶν σκοπῶν τοῦ σεβ. ἵνα ἐκδώσῃ τὸ ἄχρηστον ὑλικὸν δαπάναις τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅτι τοῦτο εἰς οὐδὲν δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν βιβλίων παρητήθη τῆς περαιτέρω μετ' αὐτοῦ συζητήσεως.

Ἡ πολύτιμος συλλογὴ ἀκολουθιῶν τοῦ σεβ. προέρχεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀπλῆς ἀντιγραφῆς νεωτάτων κωδίκων ἀνευ παραβολῆς τινος καὶ ἀνευ παρατηρήσεων καὶ σχολίων, καὶ ἀπεστέλλοντο αὐτῶ ἀντίγραφα ἐξ Ἄθω, κακῶς μάλιστα κατὰ πλεῖστον παρεσκευασμένα, ὡσεὶ ἐπρόκειτο, ἵνα ἀπλῶς λάβῃ γνῶσιν, καὶ οὐχὶ πρὸς ἔκδοσιν. καὶ πρὸς τοῦτο εἶχεν ἀγγαρεύσει τὸν συνάδελφον κ. **Σπυρίδωνα Καμπανῶν** ἱατροῦ². Προέρχονται ταῦτα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ εἰρημένου **Παπα Χαρῖτωνος** ἀφιερωθέντων ἤδη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Σκῆτης τῶν Καυσοκαλυβίων ἢν δ' οὗτος αὐτομαθῆς, ἀλλὰ φιλόπνονος μοναχὸς καὶ κατεγίνετο εἰς ἀντιγραφὰς καὶ συμπληρώσεις ἀκολουθιῶν ἐν Σινᾷ καὶ Μετεώροις, ἔνθα ἐμόναζε πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς Ἄθω. Ἄλλ' αὐτὸς ἀντέγραψε, (δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ἂν καλῶς ἀνεγίνωσκεν ἀρχαίους κώδικας) πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὸν κώδικα σημειοῦται, ὅθεν ἔλαβεν, οὔτε γραφὰς διαφόρους οὔτε δὲ καὶ τὴν ἀρχαιότητα αὐτοῦ, ἐπομένως τὰ ἀντίγραφα ταῦτα **πάντη ἀκατάλληλά εἰσι πρὸς ἔκδοσιν ἢ καὶ κριτικὴν ἐπεξεργασίαν κειμένων**. Συντάσσω ἐσχάτως πραγματείαν περὶ διορθώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ θέλω νὰ παρουσιάσω καὶ πάντων τῶν ἀγιορευτῶν τὰς προσηγηθείσας ἐργασίας ἀπετάθῃν καὶ πρὸς τὸν συνάδελφον γέροντα **Σπυρίδωνα**.

1. Ρωμ. Μελετῆς Α' σ. 365.

2. Ἄλλὰ κατὰ πόσον ὁ κ. ἱατρὸς δύναται ν' ἀναγνώσῃ ἀρχαῖα χειρόγραφα, ἐφ' ὅσον κείμενα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πλημμελέστατα ἐξέδοτο, ἐπέισθη ἤδη σύμπας ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος μετὰ τὴν ἔκδοσιν μάλιστα **Τοῦ μοροῦ ἄλατος** (Θεσσαλονικὴ 1983), καὶ μόνος ὁ σεβ. δὲν ἐννοεῖ νὰ καταλάβῃ (ἢ δὲν συμφέρεῖ αὐτῷ νὰ καταλάβῃ...). Συνήθισαν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ν' ἀλληλοθανυμάζωνται καὶ πέραν τούτου ἀδιαφοροῦσιν. Ὁ κ. ἱατρὸς κατὰ τὴν πυρκαϊάν τῆς Θεσσαλονικῆς (1917) διεκήρυτεν, ὅτι ἡ καταστροφὴ τοῦ ἁγίου Δημητρίου εἶναι μηδέν, ἔναντι τῶν ἀντιγράφων τοῦ σεβ. ἀπερ, ὡς ἐλέγετο, ἐκάησαν!!! Εὐτυχῶς δὲν ἐκάησαν διὰ νὰ ἀποδειχθῇ «ἀνθηρακὲς ὁ ἴησαν-ρός».

ὅστις μοι ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς: «*Ἀγαπητὲ—Ἀΐσιον.—* Ἐχετε καὶ τὸν δεῦτερον τόμον τοῦ ἀειμνήστου *Μεθοδίου, τὰς δὲ ἀκολουθίας τοῦ ἐτέρου φιλοπόνου καὶ ἀειμνήστου Χαρίτωνος, ἃς ἔχω ἀντιγράψει, τὰς ἔχω στείλει πρὸς τὸν κοινὸν φίλον ἅγιον Λεοντοπόλεως πρὸς ἔκδοσιν εἰς Παρισίους.* Παρακαλῶ ὅπως οἱ δύο τόμοι οὗτοι μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας σας ἀφιερωθῶσιν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς πρὸς πλουτισμὸν αὐτῆς καὶ ἱερὰν ἀνάμνησιν τοῦ φιλοπόνου ἀνδρός. Μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης ὁ Σὸς *Σπυρίδων.* Οἱ δύο τόμοι, οἱ ἀναφερόμενοι ἐν ταῦθα, εἶναι οἱ προμνησθέντες, ὧν ἐκτενῆ περίληψιν δημοσιεύω ἐν τῇ Ν. Σιών. περιέχουσι ἀντιπαραβολὴν τῶν Μηναιῶν πρὸς ἀρχαῖα χειρόγραφα, καὶ πρὸς τὰ σλαβικὰ καὶ πλῆθος ἀκολουθιῶν ἀνεκδότων, ἐξ ὧν τὰς πλείστας ἔχει ἀντιγράψει πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν χάριν τοῦ ἁγίου Λεοντοπόλεως ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος. Ὅτι δὲ περὶ τοιούτων ἀντιγράφων πρόκειται πείθει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τοιαῦτα ἀπέστειλεν ὁ σεβ. πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν, ὡς μανθάνω, ἐπιμένουσαν νὰ προῦδεασθῇ περὶ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἄνευ δηλ. ἐπισημειώσεως τῶν κωδίκων, ἐξ ὧν προέρχονται, καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀξίωσις αὐτοῦ, ἵνα ἀγγαρευθῶσιν ὡς βοηθοὶ αὐτοῦ οἱ εἰρημένοι Ἀγιορεῖται πρὸς παραβολὴν τῶν ἀρχαίων κωδίκων τῶν Μονῶν.

Χάριτας ὀφείλομεν τῷ σεβ. διότι διὰ τῶν ἀνωτέρω ἰδίων αὐτοῦ ρήσεων διήνοιξεν ἡμῶν τῶν νοῦν τοῦ συνιέναι αὐτοῦ τὰ γραφόμενα, καὶ διὰ τῆς εὐπαρηγοσιάστου αὐτοῦ ὁμολογίας ἀπήλλαξε παντὸς κόπου καὶ μοχθηρίας τὸν κριτικὸν ν' ἀνακινήσῃ τὸν ἀνάγνωρον. Δὲν ὑπολείπεται ἄλλο τι πλεόν ἢ νὰ πειραματισθῶμεν καὶ παραδειγματισθῶμεν περὶ τοῦ πῶς αὐτὸς καὶ ὁ φιλόπonos συνεργάτης αὐτοῦ ἀναγινώσκουσι καὶ ἀναγράφουσιν ἀρχαίους κώδικας. Πρὸς τοῦτο εὐτυχῶς συνεξέδραμεν ἡμῖν ἡ ἔκδοσις τοῦ Εἰρημολογίου ἐκ παλαιγενεῶν Λαυριωτικοῦ καὶ ἐτέρου Παρισινοῦ κώδικος, περὶ ὧν ταῦτα φθέγγεται ὁ ἐκδότης: «*ἡ τῶν εἰρημῶν ἔκδοσις ἐγένετο ἐπὶ τῇ βίᾳσι δύο ἀρχαίων δοκίμων κωδίκων περιμειόντων τὸν ἅπαντα εἰρημολογικὸν πλοῦτον, τὸν γνωστὸν μέχρι τοῦ ιγ', αἰῶνος καὶ ἐν χρῆσει ὄντα τότε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ*» (προλογ. β'). Εἶνε δυνατόν ἅπας ὁ εἰρημολ. πλοῦτος τῆς ἐκκλησίας νὰ παραδοθῇ διὰ δύο καὶ μόνον κωδίκων! τὸ ὅτι ὁ εἰς συμπληροῦ τὸν ἕτερον ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ τρίτος καὶ τέταρτος κτλ. θὰ συνέπληρου ἀκριώτερον τὴν μετὰ χεῖρας ἔκδοσιν. Πῶς δύναται νὰ πείσῃ ἡμᾶς ὁ σεβ. ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλοι καλλίτεροι, ἐφ' ὅσον δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν κόπον νὰ ἐξετάσῃ περὶ τοῦ ἐναντίου ἐγὼ προσάγω μίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος

μαρτυρίαν. Ὁ Πορφ. Οὐσπένσκις ἀνεκάλυψεν εἰς τὴν Ἐσφιγμένου μονὴν τοῦ Ἁθωνος εἰρημολόγιον τοῦ 999, οὗ καὶ ποιεῖται ἐκτενὴ περίληψιν ἐν τῇ Δευτέρᾳ περιόδῳ εἰς τὰς μονὰς καὶ εἰς τὰς σκήτας τοῦ Ἁθωνος (II 1877, Κίεβον σ. 381—440). Ὁ πολύτιμος οὗτος κώδιξ θεωρεῖται ὡς *μεγάλῃ ὑπὸ τοῦ ῥώσσου ἀρχαιοδύφου ἀνακάλυψις*, καὶ ὅστις μνημονεῦει τῶν σπουδαιοτέρων ποιητῶν, τούτων: *Γεωργίου καὶ Θεοδώρου Ἀνατολικῶν* σ. 384—9, *Ἀνδρέου Κρήτης* 389—93, *Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ* 393—402, *Κοσμᾶ Ἱεροσολυμίτου* 402—3, *Ἡλία πατριάρχου Ἱεροσολύμων* 403—5, *Γερμανοῦ* Κωνσταντινουπόλεως, *Κυπριανοῦ* μοναχοῦ *Στυλίου* 408—10, *Βασιλείου Παγουριώτου* (καὶ Μεγαριώτου) ἐπισκόπου Καισαρίας (I' αἰῶνος) 410—11, *Γεωργίου Σικελιώτου*, *Δαμιανοῦ* μοναχοῦ, *Πλάτωνος* ἡγουμένου Στουδίου 412—14, *Γεωργίου Συκεώτου* 415—19, (καὶ πολλῶν Ἀνατολικῶν καὶ Σιναιτικῶν). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ποιητῶν ἐν τῷ ἐκδομένῳ εἰρημολογίῳ *ἐλλείπουσιν οἱ δύο τελευταῖοι*. Ἴδου λοιπὸν ἐν παραδείγμα πρόχειρον, ὅτι δὲν περιλαμβάνουσιν ἅπαντα τὸν εἰρημολ. πλοῦτον οἱ εἰρημμένοι δύο κώδικες· ὥστε ἐκ προοιμίων ὁ σεβ. φωρᾶται μὴ ἐπιτυχάνων τοῦ ὀρθοῦ καὶ ἀκριβοῦς. Ἄλλ' ἄς λάβωμεν μετὰ χεῖρας τὸν ἕτερον τῶν κωδίκων τὸν Λαυριωτικόν, καὶ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον ἀνεγνώσθη τε καὶ ἐξεδόθη πιστῶς. καὶ κατὰ τὶ ἀφέλησε τὸν σεβ. διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ καίμενου ὁ Κοισλιανός.

(Συνεχίζεται)